

Od Vltave do Donave...

(IN SE NAPREJ DO SAVE IN SOČE)

Prebujenje z demokratizacijo v dež-
lah Vzhodne Evrope je nedvomno med
najbolj presenetljivimi dogodki in dejav-
niki v letu 1989. Zanimivo je tu tudi na-
ključje (samo naključje!), da se je vse to
dogodilo prav ob dvestoletnici tiste fran-
coske revolucije, ki je v letu Gospodovem
1789 podrta nekdanje mite in stoletne ab-
solutizme. Vsekakor bo leto 1989 ostalo za-
pisano z zlatimi črkami v analih sodobne
zgodovine, ko je padla cela vrsta »ancien-
régime« kot papirnate trdnjave ali grado-
vi iz peska ...

Goriški škofijski tednik je v svoji zad-
nji številki prinesel kot uvodnik izpod pe-
resa svojega podurednika zanimivo razmiš-
ljanje »La profezia slava«, v kateri izna-
ša celo vrsto intuicij in zaključkov ob ne-
davnem procesu odprtja na Vzhodu. Kar
zadeva širši odnos slovenskega sveta do
Evrope, izhaja od modrega sklepa papeža
Janeza Pavla II. z imenovanjem svetih bra-
tov Cirila in Metoda za sopokrovitelja Ev-
rope, nadalje pa še misli od Rebulje do Do-
stojevskega in Kosovela. Če ruski pisatelj
ugotavlja, da nas (Slovanov) Evropa ne re-
zume, pa kraški pesnik-prerok govori o
smrti Evrope. Vendar pa danes prav slo-
venski vzhod daje preroška znamenja na
evropskem nebu ...

In res, prav zadnji božični in novolet-
ni dnevi so prinesli vzhodni Evropi, slo-
venski in tudi novolatinski z Romunijo,
nove zarje svobode in demokracije. Ura-
nje na novi dan je veliko in obetavno. Mi-
mo vsega je prav ta svet, od Vltave do Do-
nave pokazal, kaj vsega je zmožna člove-
kova težnja po pravem smislu bivanja. Bi-
vanja, ki osvobaja in uresničuje človekovo
naravo samo in izpolnjuje njegovo osebnost,
kot piše že Sofoklej v svoji Antigoni
(o nenapisanih naravnih zakonih): »Ti nisi
od danes ne od včeraj in nihče ne pom-
ne od dneva, v katerem so ti zakoni nastali ...«.

Kot Slovenci si seveda še posebej želi-
mo, da bi ves ta novi proces demokratiza-
cije, odprtosti, dialoga vedno bolj zavel
tudi med nami; in to na obeh straneh me-
je. Danes je — hvala Bogu — prav repu-
blika Slovenije prva v Jugoslaviji, ki urad-
no sprejema pluralizem, večstrankarski si-
stem in vrednote humanizma in medseboj-
nega sodelovanja. Prepričani pa smo, da
bo ta novi »veter svobode«, kot ga je v no-
voletni poslanici omenil predsednik repu-
blike Cossiga, zavel tudi v vsem našem
prostoru.

a. b.

Slovenski krščanski demokrati v Sloveniji

Proces demokratizacije se nadaljuje

Kakor je znano, so na pobudo društva
2000 lanskega marca v Ljubljani ustanovi-
li Slovensko krščansko socialno gibanje,
ki si je zadalo cilj, da slovenskim kristja-
nom po polstoletni abstinenci omogoči
vstop v politični prostor. Novembra lani
se je to gibanje preimenovalo v politično
formacijo z imenom Slovenski krščanski
demokrati in se tako prilagodilo evropskim
standardom, saj se tako imenuje precejšnje
število strank na naši celini, ki idejno iz-
hajajo iz osnov krščanske etike.

Konec lanskega leta je bil izvoljen
izvršilni odbor Slovenskih krščanskih de-
mokratov z Lojzeto Peterletom na čelu,
predsednik sveta te organizacije pa je
Franc Miklavčič. Po Sloveniji je bilo usta-
novljenih že več področnih odborov SKD,
med drugim tudi v Kopru in Novi Gorici.
Slovenski krščanski demokrati se priprav-
ljajo na svoj prvi kongres, ki bo konec ja-
nuarja letos v Ljubljani, sodelovali pa bo-
do tudi na volitvah v republiško in občin-
ske skupščine aprila letos. Pri tem pou-

darjajo, da so pri svojem delovanju popol-
noma neodvisni od Cerkev, krščanstvo pa
pojmujejo v smislu pozitivnih dosežkov
evropske civilizacije.

Ves ta razvoj dokazuje, da demokrati-
zacija v Sloveniji, pa tudi drugod po Ju-
goslaviji, gre nezadržno naprej, stvar bo-
doče ureditve političnega sistema in zako-
nodaje pa je, kako bodo nove politične or-
ganizacije delovale tudi v praksi. Vseka-
kor pa se zdi, da se v Jugoslaviji odvijajo
podobni procesi kot v ostali Vzhodni Ev-
ropi, morda na nekoliko manj bučen in bo-
leč način, ki prav tako temeljijo na krizi
realsocialističnega modela. Skrbi pa dej-
stvo, da so zlasti v Srbiji še vedno zelo
vplivne sile, ki rešitev jugoslovanske kri-
ze vidijo v okrepitvi vloge močne partije
in centralizaciji pooblastil osrednjih orga-
nov federacije. Hkrati je opaziti, da pobu-
de po svobodnem političnem organiziranju
državljanov sedaj niso več omejene le na
Slovenijo in Hrvaško, ampak se razširjajo
tudi v ostale jugoslovanske republike.

Deželni svetovalec Slovenske skupnosti B. Brezigar

Pravica rabe slovenščine in furlanščine

Pristojna komisija deželnega sveta
Furlanije Julijske krajine je že proučila
predlog, ki ga je bil vložil deželni svetova-
lec Slovenske skupnosti in ki predvideva,
naj se pravilnik deželnega sveta tako spre-
meni, da bo dovoljena raba slovenskega in
furlanskega jezika. Brezigar je poudaril, da
predlog ni nov, ker ga je bil leta 1976 vlo-
žil tedanji svetovalec Slovenske skupnosti
Drago Štoka in o katerem je obširno raz-
pravljajal deželni svet. Na predlog Kršč. de-
mokracije je bila tedaj razprava o tem
predlogu odložena, proti odložitvi pa so
glasovali svetovalci KPI, PSI, Ssk in Fur-
lanskega gibanja. Tedaj je predlog predvi-
deval le rabo slovenskega jezika, svetova-

lec Ssk pa zdaj meni, kako je napočil čas,
da se v deželnem svetu uporablja tudi fur-
lanščina, kot je deželni svet na Sardiniji
že dovolil rabo sardinskega jezika.

Predlog deželnega svetovalca Brezigar-
ja dejansko predvideva dva popravka pra-
vilnika. Priznava se predvsem pravica do
rabe slovenskega in furlanskega jezika v
ustnih in pisnih posegih s prevodom, za
katerega naj poskrbi deželni svet. Svetova-
lec Brezigar podrejeno predlaga, naj
deželni svet ravna tako, kot je že ravnala
Sardinija: svetovalci, ki se v svojih pose-
gih nameravajo poslužiti slovenščine ali
furlanščine, morajo prej dostaviti predsed-

dalje na 2. strani ■

RADIO TRST A

■ NEDELJA, 21. januarja, ob: 8.00 Jutranji radijski dnevnik; 8.30 Kmetijski tednik; 9.00 Sv. maša iz župnijske cerkve v Rojanu; 9.45 Pregled slovenskega tiska v Italiji; 10.00 Mladinski oder: »Pet prijateljev na otoku zakladov«; 11.00 Za smeh in dobro voljo; 11.45 Vera in naš čas; 12.00 Ko zgodovina zazveni; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 »Yesterday ali Od jutri ne kadim več«, setirični kabaret Sergeja Verča in Borisa Kobala; 14.30 V studiu z vami: Sergej Verč; 15.30 Šport in glasba; 17.00 V studiu z vami; 19.00 Večerni radijski dnevnik.

■ PONEDELJEK, 22. januarja, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 7.40 Pravljičica; 8.00 Poročila in deželna kronika; 8.10 Četrtekova srečanja: »In exilium«; 10.00 Poročila in pregled tiska; 11.30 Slovenski kantavtorji; 12.00 Naravoslovje malo drugače; 12.40 Ženski zbor Repentabor; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.25 Gospodarska problematika; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 Igrajmo se skupa!; 15.10 Ta dom je naš; 16.00 Zbor Consortium musicum iz Ljubljane; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 17.10 Lev Nikolajevič Tolstoj: »Vojna in mir«; 17.25 »Mladi val« — radio za vas; 19.00 Večerni radijski dnevnik.

■ TOREK, 23. januarja, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 7.40 Pravljičica; 8.00 Poročila in deželna kronika; 9.40 Dramatizirana glosa: »O času« (J. Tavčar); 10.00 Poročila in pregled tiska; 12.40 Moški zbor Fantje izpod Grmade; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.30 Glasba po željah; 14.00 Poročila in deželna kronika; 16.00 Zbor Consortium musicum iz Ljubljane; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 17.10 Lev Nikolajevič Tolstoj: »Vojna in mir«; 17.25 »Mladi val« — radio za vas; 19.00 Večerni radijski dnevnik.

■ SREDA, 24. januarja, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 7.40 Pravljičica; 8.00 Poročila in deželna kronika; 10.00 Poročila in pregled tiska; 12.00 Zdravniška posvetovalnica; 12.40 Mešani zbor Milan Perot iz Barkovelj; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.3 Glasba po željah; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 Otroški kotiček: »Črno na belem«; 14.30 Na goriškem valu; 16.00 Skladatelj Igor Štuhec; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 17.10 Lev Nikolajevič Tolstoj: »Vojna in mir«; 17.25 »Mladi val« — radio za vas; 19.00 Večerni radijski dnevnik.

■ ČETRTEK, 25. januarja, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 7.40 Pravljičica; 8.00 Poročila in deželna kronika; 9.40 »Oj, vojna moja, vojna kruta«; 10.00 Poročila in pregled tiska; 12.00 »Nič ni za človeka nemogoče«; 12.40 Zbor Accademia musicale universitaria iz Trsta; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.30 Glasba po željah; 14.00 Poročila in deželna kronika; 15.10 Četrtekova srečanja: Jugoslavija 1918-1941; 15.40 Lahka glasba raznih narodov; 16.00 Ženski in mešani zbor Collegium Musicum iz Haskova v Bolgariji; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 17.10 Lev Nikolajevič Tolstoj: »Vojna in mir«; 17.25 »Mladi val« — radio za vas; 19.00 Večerni radijski dnevnik.

■ PETEK, 26. januarja, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 7.40 Pravljičica; 8.00 Poročila in deželna kronika; 10.00 Poročila in pregled tiska; 12.40 Poje zbor Accademia musicale universitaria iz Trsta; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.30 Glasba po željah; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 Otroški kotiček: »Narišimo pravljico!«; 14.30 Od Milj do Devina; 15.10 Kulturni dogodki; 16.00 Mladi izvajalci v palači Labia v Benetkah; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 17.10 Lev Nikolajevič Tolstoj: »Vojna in mir«; 17.25 »Mladi val« — radio za vas; 19.00 Večerni radijski dnevnik.

■ SOBOTA, 27. januarja, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 7.40 Pravljičica; 8.00 Poročila in deželna kronika; 8.10 Kulturni dogodki; 9.40 »Sreča je kakor sonce: kadar je najlepše, zatone«; 10.00 Poročila in pregled tiska; 10.10 Koncert v Slovenski filharmoniji v Ljubljani; 11.30 Črnske duhovne pesmi; 12.00 Življenje onkraj izvljenja; 12.40 Poje zbor Accademia musicale universitaria iz Trsta; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 »T m za goro...« — Oddaja iz Benečije, Režije in Kanalske doline; 16.00 Sobotno popoldne - zabavno kulturna oddaja, ki jo vodi Peter Cvelbar; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 17.10 Sobotno popoldne; 18.00 Vladimir Bartol: »Alamut«. Roman; 19.00 Večerni radijski dnevnik.

Za novo Češkoslovaško

Obe češkoslovaški republiki, Češka in Slovaška, sta se izrekli za to, da morajo ustavne spremembe zagotoviti večjo samostojnost obeh federalnih enot. Sedanja federacija, ki je nastala leta 1968 ob koncu praške pomladi, zagotavlja samo formalne pravice republikam in samo formalno enakopravnost obeh narodov, Čehov in Slovkov. To je stališče obeh gibanj v dveh republikah, ki določata pot demokratičnega procesa v državi.

Takšno je tudi stališče novega češkoslovaškega predsednika Vaclava Havela, ki je na zborovanju v Bratislavi poudaril, da je sedanja češkoslovaška federacija samo birokratska oblika totalitarne vladavine. Slovaška skupščina je odobrila dokument, ki poudarja, da morata nova republika in federalna ustava priznati pravico do samoodločbe slovaškega naroda v okviru republike. To je osnovni pogoj za delovanje pravne države na demokratičnih temeljih. Češka narodna skupščina pa poudarja, da

mora biti njen temelj samostojen razvoj obeh republik, ki nekatera pooblastila prostovoljno prenašata na federacije.

Večjo samostojnost in večja pooblastila zahteva tudi Moravska, se pravi osrednje območje med Češko in Slovaško. Moravska sicer ne želi postati posebna federalna enota, vendar računa na samostojnost, kakršno je imela pred štirimi desetletji.

V Pragi se bodo začeli pogovori med predstavniki Češkoslovaške in Sovjetske zveze o umiku sovjetskih vojaških sil, ki so na češkoslovaškem ozemlju že od avgusta leta 1968, ko so sile varšavskega pakta naredile konec praški pomladi.

—o—

Tržaški socialisti predlagajo, naj se za predsednika Tržaške hranilnice (Cassa di Risparmio) imenuje univ. profesor Giovanni Gabrielli. Dolga leta je bil predsednik odv. Terpin, ki pripada socialistični stranki.

Spremenjen tok reke

V Turčiji so 13. t.m. ob prisotnosti republiškega predsednika Turguta Ozala spremenili tok Evfrata, da bi lahko napolnili umetno jezero, ki bo nastalo ob jezu Ataturk. Gre za orjaško delo, ki so ga pričeli pred devetimi leti in se sedaj bliža koncu. Ob jezu bo do konca letošnjega leta nastalo ogromno umetno jezero, ki bo dvakrat večje kot Gardsko jezero v Italiji. Turčija si od tega podviga obeta veliko korist na energetske in namakalnem področju. Škoda pa bosta utrpeli Sirija in Irak, kjer se bo Evfratova struga osušila za približno mesec dni. V Turčiji skušajo posledice zmanjšati na najnižjo možno mero.

O preusmeritvi Evfrata so predčasno obvestili obe vladi, zadnji mesec pa je Ankara iz svojih rezerv spuščala v Evfrat še tri milijarde in pol kubičnih metrov vode. Vprašanje pa je vsekakor kočljivo, saj je Turčija v preteklosti v kriznih trenutkih že nekajkrat zagrozila sosedam, da bo uporabila vode Evfrata kot sredstvo za po-

litni pritisk. V Bagdadu in Damasku zaenkrat še molčijo. V Ankaru je dopotoval podtajnik iraškega ministrstva za kmetijstvo in namakalne naprave. Na splošno predvidevajo, da bodo posledice za iraško kmetijstvo sicer težke, vendar ne nepremostljive. Huje bo za Sirijo, kjer predvidevajo da bo prišlo do dramatičnih posledic že čez dobrih deset dni.

—o—

SLOVENŠČINA IN FURLANŠČINA V DEŽELNEM SVETU

■ nadaljevanje s 1. strani

stvu deželnega sveta italijanski prevod, ki naj se posreduje svetovalcem, tisku in prisotnemu občinstvu.

Kot smo napisali na začetku, je pristojna svetovalska komisija že proučila ta pomembni predlog deželnega svetovalca Slovenske skupnosti.

O položaju Slovencev v Italiji

V prostorih Slovenske katoliške misije v Oberhausnu v Porurju-Westfaliji v ZR Nemčiji je bilo 13. in 14. t.m. dvodnevno srečanje Sveta slovenskih krščanskih laikov v Evropi, to je organizacije, ki že tri leta povezuje katoliške laike v različnih zahodnoevropskih državah. Tudi tokrat so se zbrali predstavniki iz Nemčije, Belgije in Francije. To je že peto srečanje. Zadnje je bilo junija lani, ko so poleg problemov izseljenštva razpravljali tudi o problemih na slovenskem Koroškem.

Tokrat pa so hoteli poleg lastne problematike obravnavati tudi položaj Slovencev v Italiji. V ta namen je bil povabljen mednje Ivo Jevnikar iz Trsta, ki je predaval o položaju naše narodnostne skupnosti, o če-

mer se je razvila tudi živahna razprava. Svet slovenskih krščanskih laikov v Evropi je v lanskem poletju izpeljal tudi uspešno srečanje na Višarjah in v Oberhausnu razpravljalo o tem, da bi postalo tradicionalno poletno srečanje za slovenske izseljence. Razpravljali so tudi o položaju v Sloveniji in dobili informacijo o Slovenskem svetovnem kongresu. Sledila je razprava ne samo o položaju slovenskih izseljencev, ampak tudi o tem, kako lahko Slovenci, ki živijo v tujini in delajo ročno zahodni Evropi na kak način pomagajo Slovincem v Italiji in Avstriji in kako se lahko vključijo v procese demokratizacije v matici. Slovensko katoliško misijo vodi duhovnik Janez Pucelj.

ZAGATE NAŠEGA JEZIKA

10-letnica ali 10. obletnica?

V letu 1989 je preteklo *dvesto* let od izbruha francoske revolucije, *tristo* let od izida Valvazorjeve Slave vojvodine Kranjske, *šeststo* let od bitke na Kosovu, *sedemdeset* let od ustanovitve slovenske univerze itd. Še in še bi lahko naštevati, pa ne samo okroglih jubilejev, marveč napačno rabo in zapisovanje besed »letnica« in »obletnica«, ko pred njima stoji kak števniki s piko ali vezajem.

Kaj je torej prav: praznovali smo 200-letnico ali 200. obletnico francoske revolucije? 300. obletnico ali 300-letnico izida »Slave«? 600. obletnico ali 600-letnico poraza na Kosovem polju? 80. obletnico dovega rojstva ali 70-letnico babičinega življenja? Oboje je pravilno. Vendar je vsakič pravilna samo ena možnost, razlika med njima je pravopisna in pomenska. Ko zapišemo: *praznovali smo 400. obletnico prve slovenske knjige*, mislimo natančno »eno ali na določeno« število let po dnevu, ko se je kaj zgodilo (SSKJ III, 200), torej na enkratni dogodek v preteklosti. Če pa zapišemo »40-letnica izhajanja Novega lista«, mislimo na dogodek, ki se je začel pred toliko leti in še traja, npr. človekovo življenje, izhajanje časopisa, delovanje organizacije ali ustanove itn.: 120-letnica Sokola, 80-letnica hranilnice na Opčinah, 20-letnica smrti priznanega književnika.

Ko pa je potrebno števnik izpisati s črkami, moramo upoštevati drugo slovnično pravilo, ki pravi: a) vrstilne števnik zapisujemo ločeno od besede, npr.: kmalu bomo praznovali *štiristoto obletnico Trubarjeve smrti*. b) glavne števnik pa pišemo skupaj: v krogu svoje družine je praznoval *petindevetdesetletnico*.

Robert Petaros

—o—

TUDI V BOLGARIJI KP NIMA VEČ VODILNE VLOGE

Bolgarski parlament je odobril zakon, ki odpravlja politični monopol komunistične partije v državi. Zakon korenito spreminja prvi člen sedanje bolgarske ustave, po kateri je komunistična partija imela vodilno vlogo v državi.

Odpravo političnega monopola komunistične partije so odločno in javno zahtevali udeleženci manifestacije, ki jo je v Sofiji priredila opozicija. Udeleženci te manifestacije so zahtevali tudi črtanje odstavka prvega člena bolgarske ustave, ki pravi, da je Bolgarija socialistična država. Parlament pa je odobril le odpravo političnega monopola komunistične partije. Udeleženci demonstracije so zahtevali sestavo vlade narodne enotnosti in odstop sedanjega ministrskega predsednika Atanasova, češ da gre za zadnjega predstavnika starega režima komunističnega voditelja Živkova. Ta je bil odstavljen 10. novembra, potem ko je bil na oblasti kar 34 let.

Novi zakon o stavkah

Tiskovna agencija Tanjug je te dni posredovala nekaj podrobnosti in pojasnil v zvezi z novim zakonom o stavkah, ki ga je Markovičeva vlada predstavila prejšnji teden parlamentu. Zakon izpolnjuje vrzel, ki je bila že dalj časa opazna v Jugoslaviji in predvideva postopek, katerega bo treba spoštovati. Po novem zakonu bodo sindikalne organizacije morale stavko napovedati sedem dni pred njenim začetkom, ali pa celo 30, če bo stavka prizadela pomembne družbene organizacije. Tanjug pristavlja, da je pravica do stavke stvar delavcev in ne sindikatov. Novi zakon ne dopušča divjih in niti ne političnih stavk. Prav tako ne bodo mogli stavkati pripadniki policije in vojske ali služb, ki so povezane z vojsko. Tanjug tudi poudarja, da Jugoslavija s tem legalizira pravico do stavke ter uresničuje zahteve, ki jih je sprejela že leta 1971, ko je podpisala mednarodno konvencijo o gospodarskih, socialnih in kulturnih pravicah.

Lani je v Jugoslaviji bilo okoli 1900 stavk, pri katerih je sodelovalo približno

470.000 delavcev. Zakonski predlog določa tudi, da noben delavec ne sme biti odpuščen iz službe zaradi stavkovnih gibanj. Med stavko bodo vsi delavci tudi ohranili službeno mesto, vendar pa ne plače, razen če ne bo drugače določala delovna pogodba. Vodstvo podjetja bo imelo pravico do priziva in sicer tri dni po napovedi. V primeru, da bi pristojni organi ugotovili nezakonitost stavke, morajo to sporočiti v roku sedmih dni. Zakon predvideva tudi obvezna pogajanja za iskanje rešitve spora. Pogajanja naj bi trajala vsaj en teden, za podjetja s posebnim družbenim pomenom pa se obveznost pogajanj podaljša do 30 dni.

—o—

KAKŠEN BO LIK DUHOVNIKA

Papež je v nedeljo, 14. t.m., med molitvijo Angelovega češčenja na Trgu svetega Petra spregovoril množici nekaj tisoč vernikov in romarjev. Govoril je o liku duhovnika v prihodnjem tisočletju, se pravi o temi, kateri bo v prihodnjem oktobru posvečena svetovna sinoda škofov. Duhovnik bo moral v prihodnosti nič manj kot danes posnemati Kristusa. Lik, ki ga je Jezus dal osebi, ko je živel na Zemlji, bo trajal in se obnavljal v vseh obdobjih zgodovine. Duhovnik v tretjem tisočletju bo v tem smislu nadaljevalec duhovnikov, ki so v preteklih tisočletjih vzdrževali življenje Cerkev. Vendar se mora duhovništvo tudi prilagoditi vsakemu obdobju, da lahko da svoje sadove.

Papež je med dopoldansko mašo v mestni četrti, kjer je bil na pastirskem obisku, govoril o liturgični reformi. Ugotovil je med drugim, da niso vsi pravilno razumeli duha liturgične reforme, zaradi česar se ji nekateri še danes upirajo, drugi pa jo prehitvajo. Zato mora Cerkev skrbeti ne samo za pravilno liturgično pripravo vernikov, temveč tudi duhovnikov.

—o—

Novi tržaški občinski svet bo sestavljalo 50 svetovalcev, to je 10 manj kot doslej. To je posledica manjšega števila prebivalstva v tržaški občini.

P R I N T I N G O F F I C E

tipo-litographart

Vam nudi
raznovrstne tiskovine

TRST - ULICA ROSSETTI 14 - TEL. 040/772151

Občni zbor Sindikata slovenske šole v Kulturnem domu v Trstu

Šola je za manjšino gotovo največja vrednota, do katere pa so žal mnogi in še posebej nekateri manjšinski vodilni organizmi premalo pozorni. S to trditvijo bi lahko vsaj nakazali problematiko, ki jo je Sindikat slovenske šole načel v ponedeljek, 15. t.m., na rednem občnem zboru v mali dvorani Kulturnega doma v Trstu.

V tem smislu sta se na primer izrazila prof. Samo Pahor, ki je bil predsednik občnega zbora, in ravnatelj Pino Pečenko, ki je bil izvoljen za predstavnika v Vsedržavni šolski svet. Tajniško poročilo Živke Marc je še jasneje osvetlilo delo, ki ga sindikat opravlja, in cilje, ki si jih postavlja. Poudarila je prepričanje, da imamo Slovenci, ki živimo v zamejstvu, edinstveno priložnost, da se znamo vključiti v proces prenavljajoče se Evrope. V tem okviru igra šola zelo pomembno vlogo izobraževanja mladih. Marčeva je v svojem poročilu spregovorila tudi o možnostih, ki jih imajo naši učitelji in profesorji, da se izpopolnjujejo v matični domovini, omenila je še

nereseno vprašanje urada za pedagoškega svetovalca iz Slovenije, ki bi po italijansko-jugoslovanskem sporazumu moral imeti svoj sedež v Trstu, ter problem avtoritativne slovenske šole, kakor tudi vprašanje šolske reforme. Tajnica je nato podrobneje predstavila drugi pereč problem, in sicer poskus, da bi slovenskim šolam vtilili neslovensko osebje ali osebje, ki nima slovenskih šol in še druga podobna vprašanja.

Drugi tajnik Sindikata slovenske šole Stanko Skrinjar je poročal o delovanju de-

dalje na 5. strani ■

—o—

DEMOS GOST SLOVENSKE SKUPNOSTI

V petek, 19. januarja, bo tiskovna konferenca združene opozicije DEMOS iz Slovenije, ki bo gost deželnega vodstva Slovenske skupnosti. Na razgovorih med DEMOS-om in Ssk bodo prisotni predsednik DEMOS-a dr. Jože Pučnik in predstavniki vseh včlanjenih zvez. Tiskovna konferenca bo ob 11. uri na sedežu Ssk v Trstu, ul. Machiavelli 22.

Božični koncert ZCPZ v stolnici sv. Justa v Trstu

Stolnica svetega Justa v Trstu je bila v nedeljo, 14. t.m., popoldne še posebej praznično slovesna. Zveza cerkvenih pevskih zborov iz Trsta je namreč priredila tradicionalni koncert božičnih pesmi, ki je bil letos posvečen skladatelju Ubaldu Vrabcu, saj bo ta pomembni slovenski skladatelj v letošnjem letu praznoval svojo 85-letnico.

Nastopilo je kakih 50 pevcev, ki so člani raznih pevskih zborov od Mačkolj do Devina. Dirigiral je Janko Ban, ki si je spored zamislil tako, da je zbor v prvem delu zapel deset Vrabčevih priredb raznih slovenskih ljudskih božičnih pesmi. V drugem delu pa so izvajali kantato »Božični sijaj«, ki jo je Ubaldo Vrabec napisal na besedilo pesnika Vinka Beličiča za otroški in mešani zbor ter spremljavo flavte, klarineta, roga in fagota. Kot solisti so nastopili flavtistka Erika Slama, klarinetist Igor

Košuta, hornist Zoran Lupinc in Francesco Furlanič, ki je igral fagot. Dekliški zbor »Vesela pomlad« je izvajal tisti del kantate, ki je namenjen otroškemu zboru.

Med prvim in drugim delom je profesorica Nada Pertot podala priložnostno misel. Poudarila je, da se mora vera odražati predvsem v veselju do življenja in zavzetosti za celotno življenje. Spored je povezoval Aleksij Pregarc.

Zelo številno občinstvo je z navdušenim aplavzom počastilo tudi skladatelja Ubalda Vrabca, ki se je udeležil koncerta.

—o—

VEČER V DSI V TRSTU

V ponedeljek, 22. januarja, bo v Društvu slovenskih izobražencev v Trstu govoril sociolog prof. Jože Pučnik, ki je na čelu Združene slovenske demokratične opozicije. Srečanje bo ob 20.30 v Peterlinovi dvorani v ulici Donizetti 3.

POSVET O TELESNI KULTURI

Kakšne perspektive, kakšna vsebinska zasnova, kakšna struktura slovenske telesne kulture v Italiji

GORICA — KULTURNI DOM
Nedelja, 28.1.1990

PROGRAM POSVETA:

- Ob 9.30:
Vladimir Budin — Strukture in naloge krovne organizacije
Igor Komel — Telesna kultura: špica slovenske narodnostne skupnosti v večinskem prostoru
Mirko Spacapan — Telesna kultura in upravne enote (od občin do Dežele)
Odo Kalan — Finansiranje telesne kulture
razprava
Ob 11. uri:
Ace Mermolja — Telesna kultura v okviru ustvarjalnosti
Marko Lutman — Goriški model organiziranosti in odnosov
Livio Valenčič — Organiziranost velikega športnega društva
razprava
Ob 13.30:
Aldo Rupel — Slovenstvo v telesni kulturi
Ivan Peterlin — Vprašanja moštvenih panog in tekmovalnost na šolah
Rudi Pavšič — Poročanje javnih občil o telesni kulturi
razprava
Ob 15.30: Zaključek posveta

Tržaški oktet je pel v Miljah

Za miljske Slovence, a tudi za nekatero Italijane, je bil sobotni koncert Tržaškega okteta pravo doživetje. Skupina je namreč delovanje v letošnjem, jubilejnem letu, ko oktet obhaja 20-letnico svojega obstoja, začela s koncertom v miljski župnijski dvorani. Po uvodni Zdravljici je prisotne, med katerimi sta bila miljski župan Apollonio in občinski odbornik prof. Cuscito, pozdravil predsednik Društva Slovencev miljske občine Kiljan Ferluga.

Sledila je dvojezična predstavitev okteta in njegovega dosedanjega delovanja, nakar je sledil spored. Skupno je oktet zapel 15 pesmi. Začel je z Gallusovo »O ma-

gnum misterium« in končal s Švikaršičevo priredbo ljudske pesmi »Lušno je vigred«. Vmes je podal pesmi, ki so jih napisali Čajkovski, Ljubimov, Hohnerlein, Ipavec, Vrabec, Bučar, Volarič, Mašek ter še v italijanščini Marzijevo »Signora delle cime«, Ortelli-Pigarellijevo »La montanara« in Simonitijevo priredbo znane furlanske pesmi »Stelutis alpinis«. Tržaški oktet pa je v dodatku zapel še Kalinko, Kraguljčke in še slovite Vodopivčeve »Žabe«, ki so navdušile občinstvo.

Koncert je bil dobrodelnega značaja, saj je Tržaški oktet namenil izkupiček večera prirediteljem.

V Beogradu so v teku priprave na 14. izredni kongres Zveze komunistov Jugoslavije. Za potek in zaključke kongresa vlada zanimanje, saj se bo izkazalo, ali bodo vsi delegati oziroma večina potrdili veljavnost načela o ločevanju partije od oblasti, in ali bo prodrl predlog o novi ureditvi federacije.

Goriški prefekt se je poslovil Pogreb na Mirenskem gradu

Pred dnevi je obiskal goriško občinsko upravo dosedanji prefekt dr. Vincenzo Garsia, da se poslovil od Gorice. Dr. Garsia je bil pred kratkim imenovan za vladnega komisarja v pokrajini Trident in je dne 15. januarja že nastopil novo službeno mesto. V Gorici je bil nekaj manj kot štiri leta in je v tem času zelo aktivno, a obenem diskretno vodil goriško prefekturo.

Na goriški občini se je prefekt sestal z županom in občinskim odborom. Najprej se je od njega poslovil župan dr. Scarano, ki je orisal glavne poteze prefektovega delovanja v Gorici, njegov posluh za vsakdanje in širše probleme naše pokrajine in njegovega prebivalstva. Gorica ni sicer veliko mesto, ima pa svoje značilnosti veliko membnega obmejnega središča in je to v dolgih letih dokazala s svojo vsestransko odprtostjo. Prav tako je prav nedavno dosegla lepo priznanje z ustanovitvijo visokošolskega tečaja za diplomatske vede, s čimer bo od sedaj igrala še večjo vlogo.

Nato so spregovorili še predstavniki drugih političnih strank v občinskem od-

boru, in sicer podžupan Del Ben (PSI), odbornika Bratuž (Ssk) in Drufuca (PRI). Slovenski občinski odbornik je prefektu izrekel priznanje za njegovo vlogo vladnega namestnika v pokrajini, združeno s posluhom za medsebojno sožitje obeh narodov in tudi samih vprašanj slovenske manjšine na Goriškem. Prefekt dr. Garsia se je nato vsem zahvalil za izrečene misli ob njegovem odhodu v Trident. Dejal je med drugim, da se je v Gorici izredno dobro počutil in bo na svoje večletno bivanje in delovanje v goriški pokrajini ohranil res lep spomin.

Medtem je že prišel v Gorico novi prefekt dr. Rosa, ki je do sedaj bil na raznih službenih mestih. Velja naj mu naša dobrodošlica, združena z voščilom, da bi kar najbolje spoznal našo stvarnost narodnostno mešane občine in pokrajine in naše posebne probleme.

—o—

OBCNI ZBOR SINDIKATA SLOVENSKE ŠOLE

■ nadaljevanje s 4. strani

želne komisije za slovenske šole. Sledila je razprava. Na občnem zboru so sprejeli sklep o zvišanju članarine, nato pa so prisotni izvolili nove organe izvršnega in nadzornega odbora ter člane razsodišča. Odborili pa so tudi resolucijo v zvezi z vladnim zakonskim osnutkom za zaščito slovenske manjšine v Italiji, ki so ga udeleženci občnega zbora naslovili na predsednika republike. V resoluciji so orisali vse nedostatke in pomanjkljivosti zakonskega besedila glede slovenskega šolstva v Italiji. Še posebej so poudarili potrebo po šolanju v materinem jeziku v Benečiji in Kanalski dolini.

—o—

Na vsedravnem kongresu misovske stranke v Riminiju je bil za tajnika izvoljen poslanec Rauti. Ta se je predstavil z izrazito fašističnim programom; njegova izvajanja so pomenila nekakšno »rehabilitacijo« črnega režima, kar je po zakonu kaznivo dejanje. Doslej pa nismo brali ali slišali, da bi ga oblast prijaviła sodišču.

Na Mirenskem gradu so v soboto, 13. t.m., pokopali starosto duhovnikov koprške škofije Ivana Budina. Žalne slovesnosti je vodil koprski škof msgr. Metod Pirih ob udeležbi velikega števila duhovnikov in velikega števila vernikov, ki so skoraj napolnili prostorno romarsko cerkev pri Mirnu. Škof Pirih je po evangeliju orisal lik pokojnega 86-letnega duhovnika Ivana Budina, ki je bil mirenski rojak in je župnikoval v raznih krajih na Primorskem ter v Istri. Najdlje pa je bil župnik v Dutovljah na Krasu ter hkrati upravljal tudi župniji Skopo in Kopriva, ki nista imeli duhovnikov. Zadnjih 15 let svojega življenja je preživel v samostanu na Mirenskem gradu, kjer so zanj do smrti skrbele tamkajšnje usmiljenke. Tudi kot upokoienec se je živo zanimal za versko in kulturno življenje na Primorskem ter v zamejstvu in pridno ter rad pomagal pri dušnem pastirstvu v raznih župnijah na Goriškem.

Poleg škofa Piriha so se v cerkvi od pokojnika poslovili novogoriški dekan, dr. Lojze Vetrih, župnik iz Dutovelj in mirenski rojak Efrem Mozetič, pater Jurij Devetak od misijonske družbe Lazaristov, ki imajo v oskrbi Mirenski grad, ter prof. Marko Vuk, ki je govoril v imenu mirenskih faranov. Pri žalni slovesnosti je sodeloval mirenski mešani cerkveni pevski zbor, rajnega duhovnika pa so pokopali na pokopališču, ki je v neposredni bližini romarske cerkve in od koder se odpira čudovit pogled na vso goriško ravan.

V ŠTANDREŽU JE BILA GLEDALIŠKA PREMIERA

Dramska skupina Prosvetnega društva Štandrež je gotovo ena najbolj znanih amaterskih gledaliških skupin na Goriškem. Redno uprizarja samostojne igre, ki navadno privabijo veliko število gledalcev. Tako je bilo tudi v nedeljo, 14. t.m., ko so v župnijski dvorani v Štandrežu uprizorili komedijo v treh dejanjih Jovana Sterije Popoviča »Jara meščanka«. Igro je režiral Emil Aberšek, ki zadnja leta redno sodeluje z dramskim odsekom Prosvetnega društva Štandrež. Občinstvo je z zanimanjem sledilo veselemu dogajanju na odru, na katerem je glavno vlogo gospe Feme odigrala Majda Paulin, ob njej pa so nastopili še Anita Lutman, Vladimir Bastjančič, Silvana Znidarčič, Danjela Pujja, Božidar Tabaj, Marko Brajnik, Jordan Mučič in Kristina Marussi. Sceno je pripravil Lucijan Pavio.

OBLETNICA SMRTI NADŠKOFA COCOLINA

Pred osmimi leti je umrl goriški nadškof Peter Cocolin. Že v preteklih dneh so v številnih goriških cerkvah imeli spominske maše zadušnice. Rajnega škofa se je v nedeljo, 14. t.m., uradno spomnil tudi njegov naslednik, msgr. Bommarco, ki pa je še vedno na zdravljenju v glavni goriški bolnišnici, kamor so ga prepeljali zaradi napada malarije, za katero je zbolel med misijonskim potovanjem po Slonokoščenih obali.

ZVEZA SLOVENSKE KATOLIŠKE PROSVETE GORICA

Niz predavanj ob 100-letnici rojstva VIRGILA ŠČEKA

duhovnika, politika, kulturnika, organizatorja in socialnega delavca

GORICA

Mala dvorana Kulturnega doma

Prof. Peter Stres — VIRGIL ŠČEK IN GORIŠKI KRŠČANSKI SOCIALCI PO PRVI SVETOVNI VOJNI

Četrtek, 18. januarja 1990, ob 20.30

Marko Tavčar — VIRGIL ŠČEK POBUDNIK KATOLIŠKIH ORGANIZACIJ NA GORIŠKEM

Četrtek, 25. januarja 1990, ob 20.30

Prof. Anton Požar — VIRGIL ŠČEK - ČLOVEK IN DUHOVNIK

Četrtek, 1. februarja 1990, ob 20.30

Nova Gorica bo dobila gledališko stavbo

Primorsko dramsko gledališče iz Nove Gorice deluje kot profesionalna ustanova že 21 let, čeprav v bistvu nima matične hiše. Del predstav ima v novogoriškem Kulturnem domu, preostale pa v Solkanu. Vsako leto pripravi šest premier s približno 200 ponovitvami. Prve zamisli o gradnji gledališča segajo v leto 1953. Od tedaj so pripravili 5 različnih načrtov, leta 1968 pa so se dogovorili za dokončni načrt. Maja lani so podpisali gradbeno pogodbo, gledališko hišo pa naj bi dokončali do leta 1993. Objekt bodo gradili v dveh stopnjah. Prva predvideva dvorano z odrom, v drugi pa bo zrasel stolpič, v katerem bo tretji na prostora namenjena trgovinam in mestni kavarni. Dvorana bo imela 370 sedežev.

Ob glavnem odru bo stal še stranski. Njegovo steno bodo lahko podprli, tako da bo nastal neke vrste zunanji amfiteater. V drugem nadstropju naj bi bil prostor za gledališke vaje, v četrtem pa za upravo. Pripravljalna dela so že stekla, pred štirimi meseci pa so pričeli graditi, tako da so zaklonske in kletni prostori že dokončani.

Sovjetski predsednik Gorbačov na obisku v Litvi ni prepričal tamkajšnjih vodilnih komunistov, naj prekličejo sklep o osamosvojitvi od Moskve. Vrnil se je torej v Moskvo praznih rok. Medtem se v Zakavkazju nadaljujejo spopadi. V Gorskem Karabahu in ponekod v Azerbajdžanu je v teku prava državljanska vojna.

IZ KULTURNEGA ŽIVLJENJA

Novi viri in metodološki prijemi italijanskega zgodovinopisja

Italijansko zgodovinopisje išče novo pot. Vse bolj se zgleduje po francoski zgodovinski šoli, ki skuša ponuditi bralcu ali preučevalcu preteklosti, kar se da celovito podoba nekega časa in družbe. Seveda gre za pristop, ki zahteva veliko interdisciplinarnega dela in kar se da širok spektrum podatkov, da zgodovinar sestavi dovolj natančno, a istočasno tudi celovito in splošno podobo snovi, ki jo skuša prikazati.

Deželni inštitut za zgodovino osvobodilnega gibanja v Furlaniji Julijski krajini je v tem smislu priredil pomemben simpozij, ki bo gotovo prispeval k razvoju tržaškega zgodovinopisja. Gre za niz srečanj, ki so mu dali skupni naslov »Trst v vojni«. O tem konceptu so pred skoraj mesecem dni razpravljali nekateri vidni predstavniki mestnega družbenega in političnega življenja. V četrtek, 14. t.m., pa je bil v dvorani Zbornice za trgovino, industrijo, obrtništvo in kmetijstvo v Trstu seminar na temo »Mesta in vojna: novi viri in metodološki prijemi«.

Seminar je torej osvetlil prav ta vidik, ki vnaša pomembne novosti in dosedanje italijansko preučevanje bližnje ali daljne preteklosti. V tem smislu je profesor Legnani z univerze v Bologni v uvodnem nagovoru opozoril na številne teme in probleme, ki bi jih morali zgodovinarji ponovno predelati ali celo na novo napisati, ker so doslej zanemarjali celo vrsto virov in tudi pojavov ter dejavnosti.

Zgodovinarji, ki so nastopili na seminarju, so s svojimi raziskavami, ki so jih izvedli v Turinu in Neaplju dokazali, da lahko le podrobna analiza vsakdanjih dogodkov in občutij pomaga k boljšemu in bolj objektivnemu prikazovanju neke dobe. Kot imenitni zgodovinski viri se torej lahko pokažejo tudi zdravniški dokumenti v mrtvašnicah, spomini žensk, ki so vojna leta preživljala v stalni skrbi in strahu za preživetje,

ceniki hrane ali seštevek kalorij, ki jih je vsak posameznik dobil na dan z živilskimi nakaznicami. Prav tako so zgodovinarji obdelali statistične podatke o gibanju prebivalstva in na osnovi vsega tega, seveda ob primernem primerjanju informacij, sestavili celovito podobo vojnih let. V tem smislu se pokažejo kot dragoceno zgodovinsko gradivo tudi literarni odlomki, saj velikokrat zelo učinkovito in strnjeno poustvarijo vzdušje in psihološka ozadja nekega dogodka.

Zgodovinarji torej proučujejo odnos ljudi do nekaterih drobnih dogodkov, zbirajo informacije o strahu, ki je bil stalen spremljevalec tistih časov. Proučujejo pojav lakote, črne borze, odnosov med mestom in podeželjem, kjer je bilo občasno še mogoče dobiti hrano, ter razširjenost tako imenovanih mestnih vrtov, na katerih so pridelovali ne le zelenjavo in krompir, ampak tudi pšenico in druge žitarice. Proučujejo torej boj za preživetje, boj proti mrazu, življenje v zakloniščih in družinah, kjer so same ženske morale skrbeti za življenje. Ta zgodovina maleda človeka je torej predmet raziskav, kajti le razumevanje teh vsakodnevnih dogodkov, omogoča tudi analizo drugih, političnih in vojaških dogodkov, ki so bili doslej običajni predmet zgodovinskih raziskav in knjig.

Organizatorji tega niza na temo »Trst v vojni« so za konec januarja prihodnjega leta napovedali še mednarodno srečanje, ki bo posvečeno temi Fašizem, Podonavje in Balkan ob koncu tridesetih let. Gre za snov, ki je zanimiva in doslej malo poglobljena, vsekakor pa izredno pomembna za razumevanje začetka druge svetovne vojne, saj je Balkan bil tisti zemljepisni prostor, kjer so se križali interesi Mussolinija, Hitlerja in tudi Stalina, vse na škodo raznih balkanskih narodov in držav, ki so skušale čim bolj poceni odnesti celo kožo, a zaman. Vojna jih je preplavila.

Terezike Srebrnič, ki je otrokom petega razreda osnovne šole »Fran Erjavec« iz Štandreže še pred Božičem poslala pismo, v katerem prikazuje življenje v misijonskem središču, kjer deluje. Na zadnjih straneh revije je cela vrsta dopisov. Še posebej so se potrudili učenci osnovne šole iz Gropade, ob njih dijaki nižje srednje šole »Srečko Kosovel« z Opčin in še učenci iz Bazovice in Mačkolj ter nekateri posamezniki iz Trsta in Sesljana.

Tudi v tej številki Pastirčka je objavljena uglasbena pesem. Tokrat je skladatelj Zorko Harej uglasbil pesmico Zore Saksida »Tiho je v gozdu«, ki je posebej primerna za otroke, ki obiskujejo prve razrede osnovne šole. Na zadnji strani platnic je uredništvo poskrbelo za razne igrice in zabavne domislice. Naj še dodamo, da je revija bogato opremljena s posnetki številnih otroških risb, razne članke pa je ilustrirala učiteljica Danila Komjanc.

—O—

NA LJUBLJANSKI TEOLOŠKI FAKULTETI SO USTANOVILI FILOZOFSKI INŠTITUT

Predstojnik filozofskega inštituta na Teološki fakulteti je dr. Anton Stres. Ta je v intervjuju za ljubljansko »Delo« dejal, da teologija, ki se ne sooča z mišljenjem svojega časa, postaja nezvesta sebi in svoji vlogi znotraj krščanskega občestva. Povsem razumno je zato dobil filozofski inštitut na Teološki fakulteti še posebno pomembno mesto. Predstojnik Anton Stres je sicer poudaril, da se inštitut ne bo omejeval le na raziskave, ki so zanimive tudi za teologijo, saj statut in pravilnik slednjega dopušča najširše delovno področje. Predstojnik novega inštituta je obljubil, da bodo skušali pritegniti k sodelovanju tudi slovenske filozofe, ki živijo po svetu.

V že omenjenem intervjuju je Anton Stres dejal, da bodo posvetili posebno pozornost tistim področjem, za katere se druge podobne ustanove veliko ne zanimajo, namreč za tako imenovano »mejna področja«. To pomeni za področja človekovega doživljanja in mišljenja, ki se dotikajo človekove religioznosti ali nanj vplivajo. »Področje, ki se nam še posebej ponuja, pa je področje morale in etike«, je dejal predstojnik novoustanovljenega filozofskega inštituta na Teološki fakulteti dr. Anton Stres.

POMEMBNA KULTURNA DOGODKA

V Društvu slovenskih izobražencev v Trstu sta bila v ponedeljek, 15. t.m. dva pomembna kulturna dogodka. Večer se je začel z odprtjem skupinske grafične razstave, ki so ji dali naslov od Dunaja do Jadrana. Na stenah Peterlinove dvorane so do 1. februarja na ogled dela šestih dunajskih grafikov in petih članov tržaške skupine, ki se je izoblikovala okrog grafične šole »Carlo Sbisà«.

Sledila je predstavitev zbirke novel pisateljice Zore Tavčar z naslovom »Ob kresu življenja«, ki je izšla letos pri Goriški Mohorjevi družbi. Novo delo, ki šteje dvajset novel in črtic, je predstavila profesorica Ester Sferco. Poudarila je, da gre za kakovostno in izpiljeno prozo, ki je nekakšen splet fantazije, kronike in avtobiografije. Avtoričin pristop je stilno zelo različen, jezik pa zveni v lepoti in bogati metaforiki, je dejala profesorica Sfercova.

Igralca Matejka Maver in Aleksij Pregarc sta nato umetniško podala vsak po eno novelo. Sledil je razgovor s pisateljico, ki je obrazložila, kaj ji pomenita književnost in ustvarjanje.

Izšla je januarska številka Pastirčka

Ob koncu božičnih in novoletnih počitnic, ko so se učenci vrnili v šolske prostore, je v tiskarni Budin v Gorici bila dotiskana četrta številka otroške revije »Pastirček«. V branje nas uvede priložnostna pesem goriške pesnice Ljubke Šorli »Novo leto«, ki se začinja z voščilom:

»Srečno in veselo novo leto!
kličemo vsem dragim tu doma
in otrokom celega sveta.«

Pastirček torej s pesmico vošči, da bi se vsi imeli radi in da bi živeli v miru.

Revija je vsebinsko razdeljena na del, ki je namenjen mlajšim bralcem, na osrednji del s članki za starejše učence in še na zadnji del, v katerem so zbrani dopisi, prispevki in risbice samih učencev, ki tako pomagajo pri vsebinskem sooblikovanju revije.

Mariza Perat v namišljenem pogovoru predstavlja bralcem življenje in delo svetega Janeza Boska. Iz intervjuja je še posebej razvidno delo, ki ga je don Bosco opravil za mladino in delovanje salezijancev.

Ista avtorica je za to številko Pastirčka prispevala pravljico z naslovom »Skrivnost stare hiše«.

Pastirček skrbi tudi za članke, ki učencem prikazujejo razne oblike izvenšolske dejavnosti. Na dveh straneh je prikazan način, kako si lahko vsakdo naredi prijazne ročne lutke, s katerimi lahko uprizorimo najrazličnejše pravljice in igre. Pater Miran Plohl, ki je tudi priznan čarodej, pa prikazuje mladim bralcem umetnost čaranja s pomočjo kozarca in čarobnih besed »čira-čara«.

Pastirček posveča stran, ki jo tradicionalno polnijo članki posvečeni skavtizmu, 25-letnici ustanovitve goriškega dela Slovenske zamejske skavtske organizacije. Obletnice so se goriški skavti spominjali med vsem lanskoletnim delovanjem. Nekakšen višek jubilejnih prireditvev je ob koncu leta predstavljala zahvalna maša v goriški stolnici, ki so se je udeležili člani goriškega dela organizacije in predstavniki skavtov iz Trsta in Ljubljane.

Za bralce revije Pastirček bo gotovo zanimivo branje pisma goriške laične misijonarke

ŽIVALI V JASLICAH

Ze od nekaj predstavljajo živali sestavni del jaslí; tiste v božjem hlevčku pa celo s svojo navzočnostjo ogrevajo zatočišče, ki sta ga po daljšem iskanju Marija in Jožef našla izven Belehema. Radi gledamo bele ovčke, pasočé se na zelenem mahu ali glavo sklanjajoče nad modrim ribnikom, neredko pa jih pastirji celo nosijo na ovitih okoli vratu, in to celo takrat, ko poklekajo pred božjim hlevcem.

Oglejmo si, katere so živali, ki jih postavljamo običajno v največjo bližino svete družine? Izbire ni veliko: siv ali rjav osliček in kravica ali voliček, le redko vidimo v božjem hlevčku tudi telička, mirno spečega na tleh ob Jezusovem ležišču, podobnem zibelki, napolnjeni z rumeno slamo, kot ga je naslikal španski slikar Jusepe de Ribera. Pogled v jaslice se spremeni s prihodom Svetih treh kraljev, ki vnašajo posvetno dramatiko v ponotranjeno, z angelskim petjem in sijočo repatico do nebeške glorijske vzdigajne dogajanje. Pred božjim hlevčkom ne klečijo več predano sklonjeni pastirji z ukrivljeno palico in skromnimi darovi v rokah, ki predstavljajo najboljše, kar premore njihovo trdo življenje. Tudi ovce se morajo umakniti v ozadje. Prej so se, svojim pastirjem sledeč, rado vedno in s prikupno krotkostjo, drenjale pred vodom. Le redko jih spremlja ovčarski pes, ki celo v tako nenavadno vznemirjenem ozračju paži na svojo čredo.

Budno in ustvarjalno slikarjevo oko je na glo opazilo slikovitost in aktualnost navzočnosti Svetih treh kraljev pred božjim hlevčkom. Vidimo jih v vedno znova drugačnih, a zmeraj

bogatih nošah časa, v katerem je določen slikar živel, včasih pa tudi v oblačilih Jezusove dobe. Kot trije predstavniki iz vrst vladajočih mogočnejšev, pred katerimi neredko s tresočimi koleno zastonj padajo na tla podaniki ali premagani nasprotniki in prosijo za milost. Sedaj klečijo pred novorojenim Odrešenikom, kraljem vseh kraljev, katerega kraljestvo ni od tega sveta. Nenadoma se počutijo pred božjo skrivnostjo majhne, uboge in celo smešne zaradi svojih z rubini okrašenimi kadalnicami, prekomernega nakita na zlatom vezanih oblačilih in z nabito polnimi možnjami v rokah. Zavejo se, da jih bližina svetega v tem ne potrjuje in ne dviga nad drugim. Ne podkupljivo božje usmiljenje, izraženo v Marijnem in Jezusovem prizanesljivem smehljaju, dopušča tudi tu dobro voljo in krepí miroljubno pripravljenost v odprtem razumu in srcu.

Toda ne le prizor pred jaslíci, s prihodom svetih treh kraljev se spremeni tudi živalsko spremstvo. Gašpar in Miha prijezdita navadno na konju ali kameli, medtem ko črnokožnega Baltazarja skoraj začudení zagledamo na slonu. Toda slikarji gredo v želji, da bi prikazali občevljavnost božičnega dogodka še dalje. Tako na primer italijanski slikar Benozzo Gozzoli na svoji sliki »Potovanje svetih treh kraljev« preneča že pred dvesto leti z vrsto domačih in divjih živali. V potoku ob poti plava lep racman, v bližini sedi na porasli skali jastreb, dva jezdeca pa se ukvarjata z vsak svojim leopardom na vrvi. Čez vso sliko se dinamično vleče kolona konjev in kamel z jezdecí in tovari. Posebno neobičajno je dogajanje v ozadju, kjer se času pri-

merno po valoviti skalnati pokrajini podita jaguar in lovski pes vsak za svojo preplašeno srno. Toda naše soočenje z živalmi v jaslícih bi bilo površno, če se ne bi dotaknili tudi njihovega obnašanja in izraznosti dojemanja ob zemeljsko in nadzemeljsko intenzivnem dogodku v božjem hlevcu, kateremu so priča. Dejansko so božične živali le na prvi nagli pogled take, kot jih poznamo; ob poglobljenem pogledu ugotovimo, da so spremenjene. Pri znanem slikarju Francu Antonu Maulbertschu zagledamo na tleh pred jaslíci ležečega osla in kravo. Oba imata strmeče, nenavadno široko odprte oči. Glavi jima osvetljuje svetloba, ki žari iz središča, v katerem leži Jezus v Marijinem naročju. Vse prisotne pretrese skrivnostna zavzetost, neizrekljivo duhovno stanje, katerega na ravno osel in krava na sliki najgloblje izžarevata. Slikarju se je s pomočjo globoko doživete vere posrečilo ti dve živali, koristni in zvesti spremljevalki človeka, dvigniti v nedoumljivo, nadnaravno dimenzijo. In podobnih prizorov je na slikah srednjeveških mojstrov še veliko. Krava in vol imata pogosto idealizirano poudarjeno obliko rogov, osel pa posebno lepa in dolga ušesa, medtem ko je barva teles ponavadi realistična. Pri Holandcu Janu Brueglu in ponekod drugod se pojavi na strehi petelinček, ki kikirika na vse grlo, pa tudi ptiči pevci, in kar je redko, celo strmeč maček, ki je znan po svoji samovoljnosti.

Ugotovitev, da so domače in divje živali odigrale in še igrajo v življenju človeštva veliko vlogo, da ga že od nekaj olajšujejo ali pa ogrožajo, ni nobena novost, novost pa je spreminjanje našega odnosa do njih, odnosa, ki je bil ti sočletja skoraj nespremenjen. Pri tem ne mislim na izjemne in vražjeverne odnose, kot jih predstavlja vera v sveto kravo pri Indijcih ali še

dalje na 8. strani ■

JOŽKO ŠAVLI

Zlatorog slovenski simbol

IX.

Ta umetnost se je razvila še zlasti na območju kultur Alpskega kroga, v pokrajinskih kulturah, imenovanih po glavnih najdiščih: Este (Benečija), Melaun (Tirolska) in Vzhodni Hallstatt (Vzhodne Alpe). Najbolj značilen izdelek te umetnosti je prav »situla« (vedrica), poleg nje pa tudi »cista« (kanglica), z vtolčenim okrasjem na obodu, ki prikazuje številne prizore iz življenja tedanjih ljudi, pa tudi njih mitološke simbole.

Nosilci kulture v obdobju Hallstatta so bili Veneti, ljudstvo, ki se je v pozni bronzni dobi, ob koncu 13. stol. pr. Kr., razselilo po Evropi z območja današnje Lužice in Poljske. Ljudstvo praslovanskega izvora, ki je po vseh predelih zaneslo kulturo žarnih grobišč. Iz te kulture so kasneje, v starejši železni dobi (Hallstatt) nastale številne pokrajinske kulture. Med temi tudi tiste, v katerih se je razvila umetnost situl. Le-ta se začena pravzaprav izven Alpskega kroga, v kulturi Villanova (pri Bologni) okoli 600 pr. Kr. Med najlepšimi najdbami iz te kulture sta znameniti situli, situla Certosa (ok. 500 pr. Kr.) in situla Arnoaldi (ok. 400 pr. Kr.), na katerih lahko najdemo upodobitev kozoroga. Vkolikor naletimo nanje na drugih najdbah, je očitno, da gre za naključne primere, ver-

jetno pod etruščanskim vplivom. Kozorogi v umetnosti Etruščanov pa imajo brado, ki kaže spet na grški vpliv.

Večji pomen pripisuje kozorogu *kultura Este*. Iz te kulture izhaja znamenita *situla Benvenuti* (ok. 500 pr. Kr.). Okras na njenem obodu kaže sicer na vplive iz etruščanskega in grškega bajeslovja: sfinga, krilati lev, grif, centaver, jelen; med temi pa je tudi *kozorog z zeliščem v aobcu* (kakor ga imata tudi še jelen in sfinga). Ne gre za živali, ki se pasejo, kakor hočejo razlagati arheologi. Takšen prizor bi bil le preveč vsakdanji, da bi ga upodabljali na situlah, namenjenih za razne mitološke obrede. Gre nedvomno za čudežno zdravilno zel, kar edino daje temu prizoru svoj pravi pomen.

Sicer pa so upodobitve kozoroga na najdbah te kulture še vedno redke. Najdemo ga npr. na pokrovu situle Randi (shranjene na Dunaju), na ostankih posode iz najdišča Vicolo Ognissanti v Padovi, ter v okrasu na nožnici iz najdišča Belluno. Estenskega izvora je tudi pokrov s podobo kozoroga, najden v kraju Grandate blizu mesta Como v gornji Padani. — V kulturi Este, ki je imela svoje težišče v nižini, je bil kozorog očitno premalo poznan.

Dokaj večjo navezanost na simbol kozoroga izkazuje *kultura Melaun*, ki je ob-

segala Osrednje Alpe, to je celotno Tirolsko in švicarski Engadin. Situlska umetnost na območju te kulture je imela svoje žarišče pri današnjem mestu Bozen. Podobno kozoroga najdemo na ostankih ciste iz bližnjega kraja Moritzing (it. San Maurizio). Kar dva lepa kozoroga ima tudi *cista Eppan* (it. Appiano), iz kraja tega imena zahodno odtod. Najdemo pa del njegove podobe tudi na ostankih posode iz najdišče Mecllo (nem. Mechel) še bolj zahodno. In tu v bližini je bila najdena tudi *situla Sanzeno*, ohranjena sicer le deloma, vendar je v njenem okrasu jasno razviden značilen *kozorog z zeliščem v gobcu*, kakor že na najdbi iz kulture Este.

V ta kulturni krog se najbolj verjetno uvršča tudi znamenita *situla Providence*, imenovana po mestu Providence na Rhode Islandu v ZDA, kjer jo sedaj hranijo. Njeno najdišče sicer ni znano. Na njenem obodu sta v tretjem nizu okrasja dva značilna kozoroga.

Na predmetih iz te kulture izstopajo v upodobitvah zlasti rogate živali, med temi se poleg košut in redkih gamsov nahajajo tudi tkm. »antilope«, ki imajo razaj obrniené, valovite rogove. Te like, ki ne ustrezajo živalim v naravi, pripisuje arheologija južnim vplivom. Samostojen simbol predstavljajo včasih tudi *rogovi* upodobljeni samostojno (situla Providence).

Na območju Vzhodnega Hallstatta je najmočnejše in edino žarišče situlske umetnosti *kulturna skupina Vače*, imenovana po najdišču na Kranjskem. Na najdbah te kulturne skupine, ki je zajemala

Živali v jaslicah

■ nadaljevanje s 7. strani

pred tem v sveto mačko v Egiptu za časa Faraonov. Tudi v srednjem veku ni bil odnos do vseh živali realističen, kot vemo iz slik, ki kažejo n.pr. čarovnice s črno mačko na rami, kateri se oči demonsko svetijo. Tudi v umetnosti, zlasti v takih literarnih oblikah kot so basni, pravljice ali legende, nastopajo živali s človeškimi lastnostmi ali pa kot fantastična bitja, ki imajo s konkretno živalsko izkušnjo prav malo stika, kot naprimer devetoglavi zmaj. Toda iz živalskega sveta povzete krvoločne in demonske pošasti ali spački, kakršne nam nudi posebna zvrst sodobne filmske in televizijske proizvodnje, presega vse že dosedaj izraženo, nas straši, zabava in kviri odnos do teh živih bitij, katerih dejansko stanje na zemlji je danes popolnoma drugačno. Če se je človek preje kot nomad, poljedelec, lovec, popotnik ali vojščak še jasno zavedal pomena, ki ga imajo tako divje kot domače živali za njega pa to o zemeljskem prebivalcu v drugi polovici 20. stol. ne moremo več reči. Odnos je skaljen in obremenjen. Pomislimo le na živalske poskuse, umetno dovajanje hormonov za rast pri teličkih, prve rezultate brezvestnih biogenetskih križanj, strašne življenjske pogoje na mehaniziranih živalskih farmah, neizmerno vrsto človeških zločinov nad bitji, ki jih je Bog tako ustvaril, da se že skozi desetisočletje lahko branijo in bojujejo za svoj obstoj, na vedno isti, zanje značilni način, v nasprotju s človekom, ki jih z vprašljivimi iznajdbami na tem področju vedno bolj ogroža in ker pri vsej svoji iznajdljivosti, na katero je tako ponosen, ni ohranil bogaboječnosti in modrosti prednikov, ogroža dandanes vedno bolj tudi samega sebe.

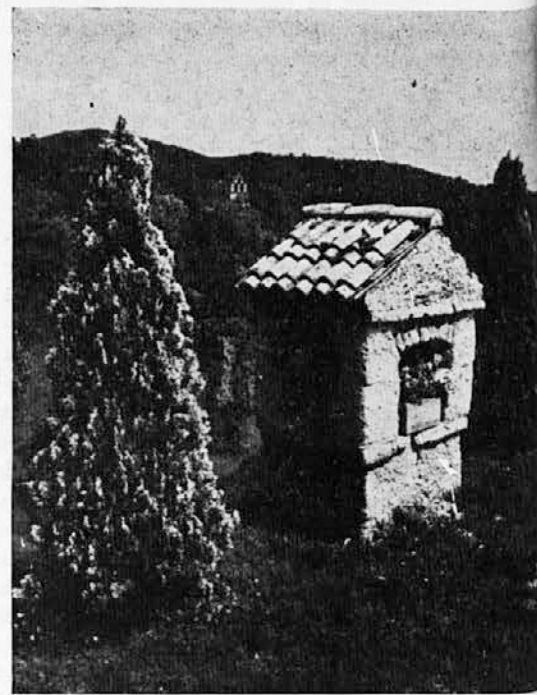
Ali niso tudi številni kristjani med tistimi, ki na ta ali oni način mučijo živali in povzročajo, da vsak dan na svetu nenaravno izumre nekaj živalskih vrst? Ali smo res pozabili, kako so psalmisti opevali že v stari zavezi ne le krotke in divje živali, temveč tudi roparske zveri. Se ne spominjamo več, da so se prvi kristjani v dobi največjega preganjanja prepoznavali z znamenjem ribe. Ali ni še danes bel golob znamenje miru in Svetega duha? Jezusa samega, ki leži te dni v jaslicah nagovarjamo kot »božje jagnje, ki odjemlje grehe sveta.«

Kje je čas, ko se je človek še lahko označeval kot krona stvarstva brez slabe vesti? Toda poglejmo odkrito v naše jaslice, ne le v blišč repatice in smehljajoče se božje dete v deviškem Marijinem naročju, oglejmo si tudi le navidez nemo pričujoče živali v jaslicah. Mogoče se bomo potem spomnili Jezusovih besed: »Jaz sem, pot, resnica in življenje.« Torej resnica, ki ohranja življenje in je tudi del poti do Stvarnika, ki nam jo odpira Odrešenik. Torej ne moremo biti pravi, duhovno živi, ustvarjalni kristjani, če se izogibamo resnici, ki boli, ker razkriva novo človekovo zadolženost pred Bogom in svetom. Res je božič dan miru, pobožne zbranosti, praznik družinske in osebne sreče, božjega blagoslova in medsebojnega obdarovanja vsaj z dobro besedo, nasmehom, pesmijo ob občutku neminljive povezanosti. A ne le to! Božič naj nam bo tudi budnica, da se ne zaustavljamo na poti, ki nam jo kaže Jezus. Njegova pot ne vodi le do Stvarnika v nebesih, temveč tudi do božjega stvarstva, ki nas v vsej svoji veličini stalno obdaja. STVARSTVO, KI GA VSEMOGOČNI STVARITELJ LJUBI, NE PREDSTAVLJA LE ČLOVEK, NE LE POVELIČANE ŽIVALI V JASLICAH; TEMVEČ TUDI VSE PO NAŠI KRIVDI OGRŌZENE ŽIVALSKÉ VRSTE.

Milena Merlak

NOVI ŠKOF NA REKI

V reški stolnici so ustoličili novega reško-senjskega nadškofa in metropolita. To je msgr. Anton Tamarut, katerega je v cerkvi svetega Vida pozdravila velika množica vernikov in gostov. Msgr. Tamarut je zamenjal dosedanjega nadškofa Josipa Pavličiča, ki je stopil v pokoj in je bil za reško-senjskega nadškofa ustoličen na isti dan pred 38 leti.

Izdajatelj: Zadruga z o. z. »NOVI LIST« — Reg. na sodišču v Trstu dne 20.4.1954, šte. 157. Odgovorni urednik: dr. Drago Legiša — Tiska tiskarna Graphart Trst, ulica Rossetti 14, tel. 772151

predvsem današnje Dolenjsko, je lik kozoroga med upodobitvami drugih živali, poleg jelena, najbolj pogost in značilen.

Najbolj značilna najdba iz te kulturne skupine je *situla Vače*, shranjena v Ljubljani. Na njenem obodu je v tretjem nizu okrasa upodobljena vrsta živali, med temi večinoma kozorogi. Nekateri od živali imajo v gobcu zelišče. — Prav tako tudi »antilope« na drugi situli iz tega najdišča, upodobljene v vrsti na enem nizu. Ta situla se nahaja v Oxfordu.

Drugo pomembno najdišče te skupine je *Magdalenska gora*, kjer so našli kar tri situle, vendar slabše ohranjene. Na prvi situli (shranjeni na Dunaju) je v tretjem nizu na obodu spet vrsta živali: kozorogi in košute (brez rogov). Na drugi situli (shranjeni v Ljubljani) so zgolj »antilope«. In na tretji (shranjeni v Cambridgeu) so v prvem nizu zgolj jeleni; v drugem nizu, ki je le deloma ohranjen, pa se nahaja tudi kozorog.

Na drugih najdbah iz te kulturne skupine je lik kozoroga razviden na ostankih situle iz Dolenjskih toplic, na pokrovu iz Stične, upodobljen izredno prepričljivo. Medtem ko nam situla iz Valične vasi kaže spet samo vrsto jelenov.

Iz najdišča Novo mesto izhajata dve situli. Na prvi je samo niz kozorogov, dokaj podobnih »antilopam«, ki imajo v gobcu zelišče. Na drugi pa je vrsta konj in konjevodcev, kar kaže verjetno na vpliv keltskega idejnega sveta, v katerem je imel najbolj vidno mesto prav konj.

Na to skupino se navezuje tudi stari Nesaticum (danes Visače) v Istri, z ostanki situle, na katerih je tudi kozorogova glava. Nadalje tudi najdišče Kobarid, prav tako z ostanki situle, in najdišče Most na Soči. Na teh najdbah, od katerih so najbolj značilne one iz obdobja La Tène (mlajša železna doba), ne najdemo kozoroga.

Ves Alpski krog, kamor smo ga omenili, izkazuje v 5. stol. pr. Kr. neko umetnost, ki kaže, da je imelo ljudstvo tega območja tjedaj še povsem skupen idejni svet in s tem tudi dokaj sorodne potrebe po umetniškem izražanju.

Iz tega kulturnega kroga pa povsem izstopa kulturna skupina *Wies* (Travnik) na območju pri Lipnici na Zg. Štajerskem. Okrasje na predmetih kaže povsem drugačen način izdelave, kakor je razvidno iz najdb v kraju Klein-Klein, najpomembnejšem najdišču. Upodobljeni so tudi kozorogi v precejšnjem številu, vendar z brado in obema rogovoma, kar kaže očitno na grškega kozoroga. Ta lik je s posredovanjem Ilirov očitno zašel v upodabljanje te kulturne skupine, navezane po vsej verjetnosti na Panonijo, kamor se je ilirska kultura širila od juga.

Mlajša železna doba po letu 400 pr. Kr., katere nosilci so Kelti, nam ni zapustila značilnih upodobitev kozoroga. Pozornost Keltov je veljala predvsem konju. Za Alpe in za Beneško ravnino naselitev Keltov sploh ni izpričana, in stare pokrajinske kulture Este, Melaun in Vzhodni Hall-

statt se ob delnih vplivih keltskega La Tène nadaljujejo v samo rimsko obdobje. Nosilci teh kultur pa so bili stari Veneti.

Na območju Vzhodnih Alp so Veneti ustanovili kraljestvo, imenovano Norik, čigar središče je bilo, pred njegovo priključitvijo k Rimskemu cesarstvu, na gori *Stalena* (*Magdalensberg*) nad Gosposvetskim poljem. Imenovali so ga verjetno Virun, kakor pozneje rimsko mesto pod to goro. Prav s Štalena pa nam je ohranjen napis o darovanju kozoroga, ki se glasi (v oklepaju dodane črke, izpuščene v napisu zaradi okrajšav): 31)

sacrificiu(m) Cap(r)icorni C(aio) Vibio Postumo co(n)s(ule) pr(idie) Novim(res) Gallus fec(it) lu(mina) = = ; v(inum) = = ; cru(stum) = ; murra =

Črtice pomenijo funte in unče, besedilo pa: Žrtev kozorogu je pod konzulom Cajem Vibijem Postumom... novembra izvršil Gal.

Napis razlagajo kot žrtvovanje nebesnemu znamenju kozorogu (*Capricornus*), v katerem se sonce nahaja od 22. 12. do 21. 1. Šlo naj bi za počastitev rimskega cesarja Avgusta, spočetega pod tem znamenjem (23. 12.). Toda čas žrtvovanja, *november*, za takšno razlago ne ustreza. Povsem verjetno je zato, da je bila ta žrtev oz. daritev namenjena sveti živali kozorogu kot predstavniku sončnega božanstva. (Dalje)

31) G. Piccottini - H. Velters: Führer durch die Ausgrabungen auf dem Magdalensberg (3. Ausg.), Celovec 1985, str. 100